

Charvát, J. (2007): Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál, ISBN 978-7367-098-6, 184 S.

Autor: Josef Smolík
Email: josef@mail.muni.cz

Knihu Jana Charváta *Současný politický extremismus a radikalismus* můžeme zařadit k dalším příspěvkům k výzkumu aktuální a značně medializované problematice. V úvodu knihy Jan Charvát představuje některé dříve vydané publikace na téma politického extremismu a radikalismu českých autorů (např. J. Rataje, Z. Zbořila, M. Mareše, M. Bastla, V. Tomka a O. Slačálka či sborník editovaný P. Fialou), stejně jako některé zahraniční studie (M. Winocka, P. Milzy ad.), aby cílem knihy *Současný politický extremismus a radikalismus* zvolil zařazení problematice politického extremismu do širších souvislostí historického a politického vývoje .

První kapitola představuje základní terminologii výzkumu politického extremismu a radikalismu, etymologické definování slov a definici extremismu podle MV ČR a BIS ČR. Za extremismus autor považuje ideologie či politická uskupení nepřátelské demokracii a ústavě (s. 12), ale nedefinuje přesně co vnímá pod pojmem demokracie a ústavnost, a jaké charakteristiky a principy jsou spojovány s demokratickým řádem (např. dodržování lidských práv, nezávislost soudů atp.).

Text dále pokračuje představením pravolevého vnímání jednotlivých politických stran a možných obtíží při znázorňování jednotlivých ideologických proudů. V závěrečném hodnocení kapitoly je uvedeno, že se akademická obec termínu extremismus vyhýbá pro jeho snadnou zneužitelnost, což není tím hlavním důvodem, jako fakt, že extremismus je pojmem vágním a v některých zemích neužívaným.

Následující kapitola se týká politického aktivismu, tj. charakteristického politického stylu, tak jak jej popsal Noel O´Sullivan v knize *Fašismus*. V subkapitole je popsán i vliv lidské vůle na příkladech F. Nietzscheho a propagandistickém filmu z roku 1934 *Triumf vůle*. Zde spatřuji malou rezervu v tom, že autor neuvedl režisérku tohoto filmu Leni Riefenstahlovou a vliv „propagandistické“ kinematografie na nacismus ve 30. letech 20. století.

Následující pasáže popisují fenomén nacionalismu, historii, kritiky nacionalismu (přístup A. Gellnera) a jeho jednotlivé formy – liberální, konzervativní, expanzivní, protikoloniální, kulturní či etnický. Dalším detailně probíraným tématem je antisemitismus; etymologický původ slova, historický vývoj antisemitismu a jeho typy – náboženský, rasový, „nový“. V případě typologie antisemitismu mohl autor uvést i antisemitismus ekonomizující, nacionalistický a politizující. V pasáži o popírání holocaustu mohl autor alespoň zmínit fakt, že historický revizionismus, tak jak je chápán v historii je zcela odlišný od revizionismu popíračů holocaustu, který je obvykle definován jako negacionismus. Na tomto místě by bylo vhodné uvést brožuru R. Seidla „Osvětim. Fakta versus fikce. Nové a utajované poznatky o holocaustu“, která byla Národně vzdělávacím Institutem rozeslána do některých českých škol jako učební pomůcka při výuce dějepisu.

Jako další atribut pravicového extremismu je popsán rasismus, hlavní představitelé rasismu (J. A. de Gobineau, H. S. Chamberlain, A. Rosenberg), souvislosti s kolonialismem a nacistickým Německem. Po tomto terminologickém uvedení je obsáhlá kapitola s názvem Krajní pravice, v které je odlišen fašismus od nacismu. Při popisu souvisejícího termínu, populismu, autor správně definuje jev, který nutně nemusí být spojen pouze s ultralevicí či ultrapravicí, ale se všemi politickými stranami nejrůznějších politických rodin. Na rozdíl od popisu ultrapravicového populismu však v knize analogicky chybí popis ultralevicového populismu. V pasáži o neonacistické symbolice autor nesprávně vychází z neplatné rovnice skinheadska image = neonacista, přičemž uvádí oděvní značky (Lonsdale, Fred Perry), které v současnosti jsou naprosto komerční a masově rozšířené i mimo Anglii.

Kapitola věnující se krajní levici poměrně detailně popisuje komunismus, marxismus, leninismus, stalinismus, trockismus, maoismus a tzv. eurokomunismus, sleduje vývoj těchto proudů, odlišnosti a vzájemné vztahy mezi příznivci těchto ultralevicových směrů. V tomto oddíle by bylo dle mého soudu vhodnější používat zažité Bedřich Engels a Karel Marx, na rozdíl od Friedrich Engels a Karl Marx. Při komparaci komunismu a nacismu autor správně tvrdí, že „jde o totalitní a agresivní režimy, které své odpůrce fyzicky likvidují, odmítají demokracii a nepřipouštějí svobodu slova“ (s. 103 – 104).

Přesto nechybí omluva ultralevicových zločinů ve jménu dosažení beztrždní a bezstátní společnosti, což je podloženo tvrzením, že „eliminace kapitalistické třídy není chápána doslova, jakožto fyzická likvidace kapitalistů, ale sociálně“ (s. 104), aniž by bylo uvedeno, že často v případech komunistických režimů docházelo k fyzické likvidaci nejenom příslušníků kapitalistické třídy. Pro čtenáře-laika mohou být zajímavé informace o anarchismu, především klasifikace jednotlivých směrů (individualistický anarchismus, mutualismus, syndikalismus a anarchokomunismus).

V následující kapitole se autor zaměřil na subkultury, které jsou běžně spojovány s ultrapravicovými a ultralevicovými ideologiemi – hippies, skinheads (ve všech relevantních proudech), hooligans, nacionálně socialistický black metal a punk. Autor přesně nevymezuje terminologii, takže pro jednotlivé subkultury používá i termín hnutí (na s. 128 tak popisuje „subkulturu hnutí skinheads“).

V další kapitole se Jan Charvát zaměřuje na srovnání extremistických ideologií. Krajní pravici definuje z hlediska klíčových témat, kterými jsou autorita a moc, násilí, národ a nacionalismus, rasismus a antisemitismus, antikomunismus a vztah k náboženství, který je podle autora nejproblematictějším tématem. Pro krajní levici jsou klíčovými tématy svoboda, rovnost, stát, resp. jeho odstranění, antikapitalismus, třídní boj, revoluce, autorita, moc, násilí a antifašismus.

Následující kapitola popisující politický extremismus a radikalismus v České republice po roce 1989 se pokouší na necelých 30 stranách textu zachytit vývoj ultrapravice i ultralevice v jednotlivých etapách u nejrůznějších forem – jak registrovaných, tak i neregistrovaných (politické strany, občanská sdružení, neregistrované organizace atp.). Z hlediska předchozího výkladu se zařazení ultrapravicových hudebních skupin (s. 154 – 146) dle mého názoru mohlo objevit již při popisu

subkultur. Při zmínce o protestech anarchistů proti umístění radarové základny v ČR by text vhodně doplnila alespoň zmínka o protestech a aktivitách ze strany ultrapravicových subjektů a jejich postoj k této problematice. V závěrečném shrnutí autor konstatuje, že politické skupiny spojené s ideologiemi z krajních konců politického spektra dokázaly v minulosti významně ovlivnit chod evropských dějin, ale v současnosti je jejich pozice nesrovnatelně slabší. Autor správně upozorňuje především na problém násilí ze stran jednotlivých ideologicky znepřátelených gangů.

Kniha Jana Charváta seznamuje čtenáře s fenoménem, který již výše uvedení autoři poměrně zdařile zpracovali. Přestože se Charvát věnuje především současnému politickému extremismu a radikalismu, teoretické pasáže týkající se nacionalismu, antisemitismu i rasismu se až příliš věnují historickému vývoji. Rovněž z názvu knihy nevyplývá fakt, že se autor věnuje především popisu politického extremismu a radikalismu v České republice. Práce vychází z relevantní historické a politologické literatury, přesto se v textu neobjevují žádné citace, takže neobeznámený čtenář jen těžko odliší citované pasáže od autorových inovativních myšlenek. Ocenit lze přehledně vypracovaný rejstřík, který přispěje k lepší orientaci v textu. Stejně tak v textu není mnoho faktografických chyb (např. mluvčí INPEG se nejmenuje Petr, ale Viktor Piorecký) a nejasností.

Přes výše uvedené výtky se dá hovořit o další publikaci vhodné k úvodnímu seznámení s problematikou politického extremismu a radikalismu. Potenciální čtenáře si tato kniha najde především mezi studenty a pedagogy sociálněvědních oborů, kteří se danou problematikou dosud nezabývali.